

116-005

ปัญหาการชุกคอคอดกระ

(พ.ศ.2394 - 2482)

นางฉะอม จิ่งแสงสถิตย์พร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ.2520

116545301

008398

THE "KRA CANAL" ISSUES

1851 - 1939

Mrs. Pa-op Chuengsangsatitayaporn

ศูนย์วิทยทรัพยากร
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

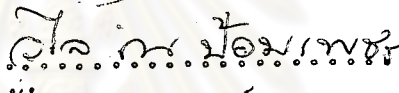
Chulalongkorn University

1977

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
ศาสตราจารย์ ดร. วิเศษฐ์ ประจวบเหมาะ)
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วไล ฌ ป้อมเพชร)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุตร)

..... กรรมการ
(ดร. วิกรม คุ้มไพโรจน์)

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย : ดร. วิกรม คุ้มไพโรจน์

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง

ปัญหาการชุกคอคอคกระ (พ.ศ. 2394 - 2482)

โดย

นางฉะออบ จึงแสงสถิตย์พร

แผนกวิชา

ประวัติศาสตร์

หัวข้อวิทยานิพนธ์
ชื่อ
ปีการศึกษา

ปัญหาการชุกคอคคอกกระ (พ.ศ. 2394 - 2482)
นางฉะอม จิ่งแสง สติยพร แผนกวิชาประวัติศาสตร์
2519

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาปัญหาการชุกคอคคอกกระในประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1851 - 1939 หรือ พ.ศ. 2394 - 2482) อันเป็นช่วงระยะเวลาที่โครงการชุกคอคคอกกระเพื่อเชื่อมอาณานิคมของอังกฤษเข้ากับอาณานิคมของไทย ได้รับการกล่าวขวัญถึงบ่อยที่สุด ทั้งนี้เพราะการชุกคอคคอกกระจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านการเศรษฐกิจ การเมืองและยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจที่มีผลประโยชน์อยู่ในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้แก่อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น การศึกษานี้ศึกษาเพื่ออธิบายสาเหตุแห่งการเสนอโครงการและสาเหตุแห่งความล้มเหลว ทั้งนี้โดยศึกษาทั้งของไทยและมหาอำนาจทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังทำการศึกษาปัญหาการชุกคอคคอกกระในระยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาจนถึงปัจจุบันพอสังเขป เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาปัญหาการชุกคอคคอกกระในอนาคต การศึกษานี้ได้อาศัยหลักฐานชั้นต้นซึ่งเป็นเอกสารทางราชการของไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ซึ่งเก็บรักษาอยู่ตามสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทยและประเทศอังกฤษ และเอกสารชั้นรองซึ่งได้จากวิทยานิพนธ์และบทความที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์นี้มีทั้งหมด 7 บท บทที่ 1 เป็นการศึกษาแนวความคิดของบุคคลต่าง ๆ ในการชุกคอคคอกกระในระยะเริ่มแรกจนกระทั่งสิ้นรัชกาลที่ 4 บทที่ 2 แสดงให้เห็นความสนใจของชาติตะวันตกในการชุกคอคคอกกระ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอังกฤษ บทที่ 3 - 4 - 5 เป็นการศึกษาโครงการชุกคอคคอกกระตั้งแต่ ค.ศ. 1881

1910 (พ.ศ. 2424 - 2453) ซึ่งแสดงให้เห็นความพยายามของฝรั่งเศสที่จะขอ
สัมปทานขุดคลองจากรัฐบาลไทย ในขณะที่อังกฤษพยายามดำเนินการคัดค้านอย่าง
แข็งขัน สำหรับรัฐบาลไทยนั้นพยายามยับยั้งการยกสัมปทานขุดคลองครั้งแล้ว
ครั้งเล่า ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายเพื่อความอยู่รอดของชาติเป็นสำคัญ บทที่ 6
เป็นการศึกษาปัญหาการขุดคลองในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จนกระทั่ง
ถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่าง ค.ศ. 1934 - 1936
(พ.ศ. 2477 - 2479) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คลองกระมีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์
มาก และเป็นช่วงเดียวกันกับที่ปรากฏข่าวลือกระจายไปทั่วโลกว่าญี่ปุ่นขอสัมปทาน
ขุดคลองจากรัฐบาลไทย บทที่ 7 เป็นการศึกษาโครงการขุดคลองกระในปัจจุบันซึ่ง
ชี้ให้เห็นสาเหตุของการรื้อฟื้นโครงการขุดคลองกระของรัฐบาลและเอกชน ท้ายที่สุด
เป็นการสรุปเหตุและผลที่โครงการได้รับการเสนอครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ต้องประสบ
ความล้มเหลวตลอดมารวมทั้งวิเคราะห์หาที่ของรัฐบาลไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส
ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวและชี้ให้เห็นความสำคัญของการขุดคลองกระที่มีต่อ
อธิปไตยของประเทศ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางเลือกเพื่อการพิจารณาโครงการ
ขุดคลองกระในอนาคตด้วย.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3

Thesis Title   The "Kra Canal" Issues   1851 - 1939.
Name   Mrs. Pa-op Chuengsangsatitayaporn   Department History
Academic Year   1976

Abstract

This thesis aims at studying the Kra Canal issues in Thai history from the reign of King Rama IV to World War II (1851-1939). During that period the proposed Kra Canal projects across the Isthmus of Kra were important issues, because if and when the projects were approved by the Siamese Government they would politically, economically and strategically effect the powers especially Great Britain, France and Japan, which had interests in this area. Furthermore this research seeks to explain the causes and effects of each proposed project and their failure as a result of the conflicting interests of participant powers. Kra Canal issues after World War II to the present day (1945-1976) are also discussed in this thesis which will serve as guidelines for any new proposal for "the Kra Canal project" in the future.

This thesis has made use of both the primary sources and the secondary sources. The primary sources include Thai and English documents as well as the Russian documents which are obtainable in English. The secondary sources comprise books, periodicals, and theses bearing on the topic of this research.

7

The thesis consists of seven chapters. Chapter I presents the conflicting ideas of different people who proposed for the construction of the canal across the Isthmus of Kra. It covers from the beginning to the end of the reign of King Rama IV. Chapter II reviews the interest of the Western Powers, especially the British in constructing the Kra Canal during the reign of King Rama IV. Chapter III, IV and V illustrate the planning of the Kra Canal project during 1881 - 1910. It also shows that the French government tried hard to obtain a concession, while the British government absolutely opposed any concession to the French. Throughout the period, the Thai Government refused to give concession to any Western Powers. Chapter VI analyses the proposed Kra Canal projects from World War I to World War II. Between 1934 - 1936 the Kra Canal project created series^{of} diplomatic repercussions, because there was a rumour that Japan was constructing the canal across the Isthmus of Kra. Chapter VII discusses the revival of the Kra Canal project in the present day, by the Thai government and private enterprise. It also analyses the reactions of various governments which have been involved in this problem. Finally it recommends a solution to the problems of constructing the Kra Canal in the future.

กติการวมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เนื่องมาจากความกรุณาของอาจารย์ ดร.วิกรม คุ้มไพโรจน์ ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้ประสาทความคิดและหลักเบื้องต้นในหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้แก่วิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้ยืมเอกสารที่มีคุณค่าในการเขียนวิทยานิพนธ์ ตลอดจนช่วยตรวจและแก้ไขมาตลอดด้วยความอดทน อีกทั้งให้คำแนะนำที่มีค่ายิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนขอ น้อมระลึกในพระคุณของอาจารย์ ซึ่งจะจารึกอยู่ในสำนึกของผู้เขียนตลอดไป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จเรียบร้อยลงควยก็ไม่ได้ ถ้าหากว่าไม่ได้รับความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ และรองศาสตราจารย์ วิลาสว่างศ์ พงศ์บุตร ในการตรวจ แก้ไข รวมทั้งแนะนำสิ่งที่มีค่าให้ โดยมีได้เห็นแก่เห็นคเหนื่อยแต่อย่างใด พระคุณของท่าน อาจารย์ทั้งสองยากนักจะสรรหาคำใดมาเอ่ยอ้างได้ ผู้เขียนขอ น้อมระลึกในพระคุณของท่าน ทั้งสองมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วไล ฌ ป้อมเพชร ซึ่งนอกจากจะช่วยตรวจและแก้ไขวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้แล้ว ยังให้ยืมเอกสาร ตลอดจนให้คำแนะนำที่มีคุณค่าต่อการทำวิจัย และให้ กำลังใจต่อผู้เขียนเสมอมา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี คุณ ประจักษ์ทาง คอยเกื้อหนุนและให้คำแนะนำที่ทรง คุณค่าแก่วิทยานิพนธ์ด้วยความเอื้ออาทร ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่มีคุณค่าจากศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ พงศ์บุตร ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช รองศาสตราจารย์ ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ ดร.สืบแสง พรหมบุญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มนุ วัลย์เพชร อาจารย์ เฉลิม นาคริรักษ์ คณบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา อาจารย์เนียนัด บุณนาค อาจารย์ฉลอง สุนทรวาณิชย์ อาจารย์บุญอูสม ลดาเจริญ และอาจารย์บุญเรือง นิยมหอม ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณและขอคุณผู้ทั้งกล่าวมาแล้วนี้มา ณ โอกาสนี้ด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จเป็นรูปเล่มไม่ได้ ถ้าหากว่าขาดญาติและมิตรต่อไปนี้คือ คุณสมศักดิ์ วาณิชรักษ์ คุณวีระ พิมพ์ คุณพรทิพย์ พลสามารถ คุณชนินทร์ มฤคทัต

คุณเยาวลักษณ์ ไพศาลศรีสมสุข คุณพรทิพา คุณสุนทรี คุณศรารุช และคุณพี
"จิ่งแสงสถิตย์พร" ทุกคน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกแห่งที่ผู้เขียนได้ไปค้นคว้า
ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในความช่วยเหลือที่ได้รับ และขอขอบคุณด้วยความจริงใจ
สำหรับเพื่อนรัก ราตรี วานิชลักษณ์ นอกจากจะให้ยืมเอกสารแล้ว
ความกรุณาที่ผู้เขียนได้รับจากเธอมากมายนัก ความน่ารักของเพื่อนจะอยู่ใน
หัวใจของผู้เขียนตลอดไป

คุณสันติ จิ่งแสงสถิตย์พร ผู้เป็นสามี เธอได้ให้ทั้งความรักความห่วงใย
เอาใจใส่กับผลงานชิ้นนี้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังได้สละเวลาอันมีค่า กรุณาเขียน
แผนที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ยังเป็น
ผู้ให้ความอุดหนุนทางด้านการพิมพ์ สิ่งเหล่านี้ย่อมเห็นคุณค่าของคุณใด ๆ ทั้งสิ้น
สำหรับคุณพ่อคุณแม่ "สถาดล" ที่รักและเคารพยิ่งของผู้เขียน ซึ่งได้เป็น
พลังสำคัญในการเรียนของลูกมาตลอด รวมทั้งคุณแม่เปี่ยม จิ่งแสงสถิตย์พร ซึ่ง
ให้การสนับสนุนมาด้วยดี ผู้เขียนขอขอบแทนด้วยความพยายามทั้งหมดที่ปรากฏอยู่
ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ฉะบอบ จิ่งแสงสถิตย์พร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตติกรรมประกาศ	๑๑
รายการตารางประกอบ	๑๒
รายการภาพประกอบ	๑๓
บทนำ	1
บทที่	
1. แนวความคิดในการชุกคอคคกกระในระยะเริ่มแรก (ค.ศ.1783 – 1851 หรือ พ.ศ.2326 – 2394)	14
ความสำคัญของคอคคกกระ	21
ความสัมพันธ์ระหว่างแม่น้ำกระบุรีหรือแม่น้ำปากจั่นกับคอคคกกระ	25
แนวความคิดในการชุกคสองเชื่อมมหาสมุทรอินเดียและอ่าวไทย ของบุคคลต่าง ๆ	27
2. ความสนใจของชาติตะวันตกในการชุกคอคคกกระในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ค.ศ.1851 – 1867 หรือ พ.ศ. 2394 – 2411)	40
ท่าที่ของมหาอำนาจตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว	40
อังกฤษเสนอโครงการชุกคอคคกกระใน ค.ศ.1856 (พ.ศ.2329)	49

บันทึกเรื่องโครงการชุกคลองผ่านคอคอคกระของ เซอร์ จอห์น บาวริง	56
อังกฤษขอชุกคอคอคกระใน ค.ศ.1858 (พ.ศ.2401)	58
ฝรั่งเศสขอชุกคอคอคกระในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	88
3. การขอสัมปทานชุกคอคอคกระของอังกฤษและฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.1831 - 1833 (พ.ศ.2424 - 2426) ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
ท่าที่โดยทั่วไปของมหาอำนาจก่อนการขอสัมปทานชุกคลอง	92
บริษัทเลอ เฟвр (Le Fevre & Co.) ขอสัมปทาน ชุกคลองผ่านคาบสมุทรลายุใน ค.ศ.1831 (พ.ศ.2424)	99
นายแตร์นีเยียงขอสัมปทานชุกคลองผ่านคอคอคกระใน ค.ศ.1882 (พ.ศ.2425)	108
นายฟรองซัวส์ เกอ ลองด์ (M. Francois de Loncle) ขอสัมปทานชุกคลองผ่านคอคอคกระในนามของนายแฟร์ดินองด์ เกอ เลสเชปส์ ในกลาง ค.ศ.1882 (พ.ศ.2425)	114
4. ปัญหาการชุกคอคอคกระระหว่าง ค.ศ.1883-1887 (พ.ศ.2426-2430)	
ปฏิกริยาของรัฐบาลอังกฤษภายหลังการขอสัมปทาน ชุกคอคอคกระของนายฟรองซัวส์ เกอลองด์	130
คณะวิศวกรชาวฝรั่งเศสและกัปตันลอฟท์สทำการสำรวจ เส้นทางชุกคลองผ่านคอคอคกระใน ค.ศ.1883 (พ.ศ.2426)	138
เส้นทางชุกคลองผ่านแหลมมลายูระหว่างตรัง-สงขลา	155

เส้นทางชุกคลองผานคาบสมุทรหลายระหว่างปากลาว-บ้านคอน	160
5. ปัญหาการชุกคอคอคกระระหว่าง ค.ศ.1893-1910	
(พ.ศ.2436-2453)	178
ประเทศไทยกับอิทธิพลทางการเมืองและผลประโยชน์ ทางการค้าของมหาอำนาจตะวันตกในปลายทศวรรษสุดท้าย ของคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ตั้งแต่ ค.ศ.1890 หรือ พ.ศ.2433 เป็นต้นไป)	178
ปัญหาการชุกคอคอคกระภายหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (ค.ศ.1893 หรือ พ.ศ.2436)	190
ปฏิญญาระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสเพื่อรับรองอธิปไตยของไทย ค.ศ.1896 (พ.ศ.2439) กับปัญหาการชุกคอคอคกระ	197
อนุสัญญาฉบับระหว่างไทยและอังกฤษ ค.ศ.1897 (พ.ศ.2440) กับปัญหาการชุกคอคอคกระ	206
รัสเซียขอสัมปทานชุกคอคอคกระ	216
ปัญหาการชุกคอคอคกระระหว่าง ค.ศ.1908-1909 (พ.ศ.2451-2452)	222
6. ปัญหาการชุกคอคอคกระในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2	
(ค.ศ.1914-1939 หรือ พ.ศ.2457-2482)	232
ปัญหาการชุกคอคอคกระก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1	232
อิทธิพลและผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในประเทศไทยในระยะ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2	240
ญี่ปุ่นกับปัญหาการชุกคอคอคกระ	251
วิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการชุกคอคอคกระ	259

บทที่	หน้า
7. ปัญหาการชดชดองกระในปัจจุบัน	266
สาเหตุของการรื้อฟื้นโครงการชดชดองกระ	267
โครงการของสำนักงานการพลังงานแห่งชาติ	277
โครงการชดชดองกระของเอกชน	286
บทสรุป	334
บรรณานุกรม	362
ภาคผนวก	382
ประวัติการศึกษา	437

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
1. เส้นทางเดินเรือจากลังกาถึงจีนและกัลกัตตา	85
2. การนำน้ำมันดิบเข้าของญี่ปุ่นแยกตามแหล่งที่มา ในปีงบประมาณ 1960	268
3. เรือที่ไม่สามารถผ่านคลองกระโศก	312
4. โครงการพัฒนาน้ำมันของญี่ปุ่น ค.ศ. 1971	313

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการภาพประกอบ

หน้า

รูปที่

1.	โครงสร้างและลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทยและ ดินแดนใกล้เคียง	15
2.	ทิวเขาในคาบสมุทรภาคใต้ของไทย	18
3ก.	ประเทศไทย ลักษณะภูมิประเทศ แม่น้ำ ภูเขา	19
3ข.	ลักษณะกระแสน้ำในอ่าวไทย	20
4.	เส้นทางเดินทัพตามพระราชดำริในสมเด็จพระเจ้า บรมมหาสุรสิงหนาท	30
5.	ลักษณะภูมิประเทศและแนวซुकคลองบริเวณคอคอกกระที่สำรวจโดย คณะวิศวกรชาวฝรั่งเศสและกัปตันลอฟท์ส ค.ศ. 1883	142
6.	รูปทัศนภาพขวางของเส้นทางซुकคลองและความสามารถรับน้ำหนัก ของคลองกระ เสนอโดยกัปตันลอฟท์ส ค.ศ. 1883	143
7.	ส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู	166
8.	แนวซुकคลองจากปากลาว - บ้านคอน ที่ เซอร์ เออร์เนสต์ ซาเตา (Sir Ernest Satow) เสนอต่อรัฐบาลอังกฤษ ใน ค.ศ. 1885	167
9ก.	เส้นทางเดินเรือระหว่างญี่ปุ่นและอ่าวเปอร์เซีย	269
9ข.	ปริมาณอุปสงค์และอุปทานของน้ำมันของประเทศต่าง ๆ	270
10.	เส้นทางซुकคลองที่สำรวจโดยการพลังงานแห่งชาติ	279
11.	เส้นทางซुकคลองบริเวณปากลาว - บ้านคอน	281
12.	คลองกระและขนาดเรือที่สามารถแล่นผ่าน ตามโครงการ ของการพลังงานแห่งชาติ	284

13.	เส้นทางซุกคคลองที่เสนอโดยนายเขาว์ เขาว์ขวัญยืน	289
14.	เส้นทางสำคัญของการขนส่งน้ำมัน ค.ศ. 1962 และ ค.ศ. 1972	291
15.	เขตอุตสาหกรรม บริเวณคลอง ตามโครงการของ นายเขาว์ เขาว์ขวัญยืน	292
16ก.	ศูนย์กลางการขนส่งทางเรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	293
16ข.	เส้นทางเดินเรือที่จะผ่านคลองกระ	294
16ค.	ความเหมาะสมของที่ตั้งคลองกระ ในฐานะเป็นศูนย์กลาง คมนาคมทางน้ำระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก โดยเฉพาะการขนส่งน้ำมันจากภาคตะวันออกเฉียงใต้สู่ประเทศญี่ปุ่น	295
17.	ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการซุกคคลองกระ	297
18.	การซุกคคลองกระโดยใช้พลังงานนิวเคลียร์	300
19.	แหล่งกลั่นน้ำมัน เส้นทางค้าเลี้ยงและแหล่งบริโภคน้ำมัน	309
20.	แหล่งน้ำมันดิบและแหล่งผลิตน้ำมันของโลก	310
21.	บริเวณที่จะได้รับรังสีนิวเคลียร์	332

ปัญหาและความสำคัญ

ถ้ายอมให้ฝรั่งเศษชุกคลองกระ อังกฤษก็คงพาลชิงเอาหัวเมืองในแหลมมลายู หรือมิฉะนั้นฝรั่งเศษคงพาลชิงเอาเป็นอาณานิคม จะเป็นอย่างไรไทยก็ไม่มีกำลังพอจะรบพุ่งป้องกันได้ มีทางที่จะรอดแต่อย่าให้ชุกคลองกระได้¹

ข้อความข้างต้นนี้ เป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ค.ศ. 1851 - 1868 หรือ พ.ศ. 2394 - 2411) เมื่อครั้งฝรั่งเศษเสนอขอชุกคลองลัด¹ ความสมุทรมลายูที่คอคอดกระในปลายรัชสมัยของพระองค์ พระราชดำริดังกล่าวนี้ยืนยันให้เห็นเด่นชัดว่า การชุกคอคอดกระเป็นเรื่องสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่งที่สร้างปัญหาให้กับประเทศไทยมาแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และโดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินวิเทโศบาย ตลอดจนหาวิธีดำเนินการเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศไทยไว้ ทั้งนี้เพราะในระบอบดังกล่าวลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิอาณานิคมกำลังแผ่ขยายออกไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก และประเทศมหาอำนาจตะวันตกบางประเทศได้เริ่มแสดงความสนใจต่อดินแดนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสได้ครอบครองดินแดนอันเป็นที่อนันต์ของไทย คือ อังกฤษได้ครอบครองมลายูและพม่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ "ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงมีใต้ตอบกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2478," สารสนธิสมเด็จ, เล่มที่ 6 (พระนคร : องค์การศึกษาศึกษา ศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย, 2505), หน้า 204.

ในขณะที่ฝรั่งเศสได้ครอบครองอินโดจีน ด้วยเหตุนี้เองประเทศไทยจึงตกอยู่ท่ามกลาง อิทธิพลของมหาอำนาจทั้งสอง จึงจำต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยความระมัด ระวังเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยังประสบกับปัญหาทางการเมือง ระหว่างประเทศอีกหลายเรื่อง โดยเฉพาะปัญหาการชุกคอคอดกระเป็นเรื่องหนึ่งซึ่ง อาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนได้เสียของประเทศไทยอย่างมาก

สาเหตุที่ทำให้การชุกคอคอดกระเป็นปัญหาสำคัญนั้นก็ด้วยเหตุที่ว่า ที่ตั้งของ คอคอดกระอยู่ในที่ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ ให้กับประเทศผู้ดำเนินการชุกคอดกระ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอังกฤษหรือฝรั่งเศสที่สนใจต่อ โครงการชุกคอดกระนี้ และที่สำคัญก็คือ ผู้ดำเนินการชุกคอดกระนั้น ต่างก็พยายามรักษา ผลประโยชน์ทุก ๆ ด้านของตนในภูมิภาคนี้ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่แต่ละฝ่ายใครจะ เป็นผู้ดำเนินการชุกคอดกระเสียเอง เพื่อให้ผลประโยชน์ตกอยู่กับฝ่ายตน ประเทศไทย ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ที่จะทำการชุกคอดกระ จึงอยู่ในฐานะลำบาก เพราะต้องรักษามล ผลประโยชน์แห่งชาติไปพร้อม ๆ กับความอยู่รอดของประเทศ

ด้วยเหตุที่ว่าประเทศไทยตกอยู่ในฐานะที่จะต้องรักษาคู่แข่งแห่งอำนาจ และ ระมัดระวังมิให้ผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ของประเทศต้องได้รับความกระทบกระเทือน จากการแสวงหาประโยชน์ด้านการเมืองและการค้าของชาติมหาอำนาจในประเทศไทย การดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องชุกคอดกระนั้น ทำให้ประเทศไทย ประสบความยุ่งยากใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะในการตอบปฏิเสธแก่มหาอำนาจในการ ชุกคอดกระแต่ละครั้งโดยมิให้เป็นที่กระทบกระเทือนหรือเข้าทำนอง 'บัวไม่ใหล้ำน้ำไม่ไหลุน' นั้น เป็นเรื่องที่ทำได้ยากยิ่ง แต่ถึงกระนั้นก็ตาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวก็ทรงพระปรีชาสามารถที่จะทรงผ่อนปรนและคลี่คลายปัญหาดังกล่าวได้ โดย ทรงมีพระราชดำริว่า

การซึ่งจะชุกคอดกระนี้ ทรงเห็นว่าฝ่ายอังกฤษก็อยากจะชุก เหมือนกัน ก็ไม่ยากที่จะให้เป็นการชักขวางกับอังกฤษ... ถาคอดกระนี้จำเป็นจะต้องชุกแน่แล้ว มืองซิเออ เคอ ลูเซฟ จะเป็นผู้ชุกเราก็มีความยินดี ด้วยได้แก่การนี้ฝ่ายมือง จะทำการซึ่งจะให้คอนเซชันให้เป็นการตกลงแน่ในเวลา

ไม่ได้ เพราะเหตุที่เรายังไม่มีการตลอด...และจะต้องรู้แน่ว่า คอนเวอนเมนต์ทาง ๆ ทั้งปวง ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวของ มีอังกฤษซึ่งมีประโยชน์ใหญ่เป็นต้น ไคเขาใจตกลงพร้อมกัน...¹

จากพระราชดำริข้างต้นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการขุดคลองคอคอดกระแล้ว เรายังได้รับคำตอบอีกอย่างหนึ่งว่า การที่ประเทศไทยสามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติในยามคับขันไว้ได้นั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากการดำเนินนโยบายอย่างชาญฉลาดขององค์พระประมุขของประเทศไทยนั่นเอง

ความสำคัญของการขุดคลองคอคอดกระหาได้ยุติลงแล้วรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ ความสำคัญของเรื่องนี้ได้มีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณากล่าวขวัญถึงอยู่เสมอมา เป็นคนว่า ใน ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) นาย Jonkheer der Jonge ข้าหลวงใหญ่แห่งเนเธอร์แลนด์อินดีส์ตะวันออก (Governor - general of Dutch East India) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของคลองคอคอดกระในอนาคต คลองจนวนโน้มของญี่ปุ่นที่จะให้ความสนใจต่อคลองกระ โดยได้ทำนายอนาคตของคลองกระไว้ว่า

วันหนึ่งสยามต้องยกดินแดนนี้ให้ญี่ปุ่นขุดคลอง หรือสยามอาจจะขุดเองแต่ใช้เงินของญี่ปุ่น และเมื่อวันนั้นมาถึง ก็เป็นอันจบสิ้นของสิงคโปร์²

¹กรมศิลปากร, หอสมุดแห่งชาติ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 5 ฉบับที่ 1 ต้นฉบับสมุดไทยคำเส้นดินสอดขาว มัดที่ 102 เล่มที่ 10

²V.G. Kiernan, "The Kra Canal Project of 1882-5 Anglo-French Rivalry in Siam and Malaya," History (February-October, 1956), 138.

การคาดการณ์ดังกล่าวมีท่าทีว่าจะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะก่อนที่สงครามโลกครั้งที่สองจะอุบัติขึ้นนั้น ญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาติที่นับแต่จะมีบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศไทยขึ้นเป็นลำดับ และมีโครงการที่จะเสนอให้มีการชุกคอคอดกระชั้น อย่างไรก็ตาม การที่อังกฤษยังคงมีอำนาจมากพอที่จะขัดขวางขอเสนอดังกล่าว ซึ่งแน่นอนที่สุด ความลำบากใจนั้นย่อมจะตกอยู่กับรัฐบาลไทย ครั้นสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงแล้ว ประเทศไทยมีพันธะผูกพันตามความตกลงสมบูรณแบบกับอังกฤษใน ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ที่จะไต่ชุกคอคอดกระชั้น แต่เมื่อรัฐบาลไทยได้ดำเนินการตามพันธะกรณีตามความตกลงดังกล่าวแล้ว ก็ไม่มีข้อผูกพันใด ๆ อีกต่อไปในช่วงนี้

ปัญหาการชุกคอคอดกระนี้ มีความแตกต่างกับเรื่องอื่น ๆ ในประวัติศาสตร์ไทย กล่าวคือ ปัญหาอื่น ๆ นั้นมักกำหนดระยะเวลาที่เกิดขึ้นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วสิ้นสุดลง แต่เรื่องการชุกคอคอดกระ นอกจากจะมีความสำคัญในอดีตที่ผ่านมาแล้ว ก็หาได้ยุติหรือคลายความสำคัญลงแต่อย่างใดไม่ หากแต่กลับทวีความสำคัญขึ้นจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ก็เพราะว่า หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา โลกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย จึงมีอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกันระหว่างค่ายประชาธิปไตยกับค่ายคอมมิวนิสต์ โดยมีสหรัฐอเมริกาฝ่ายหนึ่ง และสหภาพโซเวียตอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้นำ ซึ่งต่างฝ่ายพยายามแข่งขันกันเพื่อเป็นผู้นำโลกในส่วนต่าง ๆ และดินแดนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หาใครรอดพ้นจากการเพ่งเล็งตลอดจนการแข่งขันทางการเมืองของมหาอำนาจดังกล่าวไม่

ในปัจจุบัน สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำของค่ายประชาธิปไตย และญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในเอเชีย ต่างก็สนับสนุนให้มีการชุกคอคอดกระชั้น ทั้งนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการชุกคอคอดทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

แนวความคิดในการชุกคอคอดกระนี้ เคยก่อปัญหาให้กับประเทศไทยมาแล้วในประวัติศาสตร์ และในปัจจุบันโครงการชุกเชื่อมมหาสมุทรโดยผ่านประเทศไทยนี้หาได้หมดไปไม่ ผู้เขียนในฐานะที่เป็นคนไทยและมีส่วนเป็นเจ้าของแผ่นดินไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้ จึงได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

แต่ละครั้งในอดีต เพื่อจะประมวลและสรุปเป็นข้อยุติอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษา และอาจเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจของรัฐบาลในเรื่องชุกคลองกระใน ปัจจุบันด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของโครงการชุกคลองกระที่มีในประวัติศาสตร์ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทย ตลอดจนชนประเทศที่เกี่ยวข้อง ยิ่งไปกว่านั้นเพื่อศึกษาเหตุผลที่ทำให้ประเทศมหาอำนาจบางประเทศสนับสนุนหรือคัดค้าน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการศึกษานโยบายและท่าทีของไทยเกี่ยวกับการชุกคลองกระที่มีมาในประวัติศาสตร์ รวมทั้งศึกษาข้อพิจารณาของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในระยะหลัง ๆ ท้ายที่สุดจะเป็นการประเมินโครงการชุกคลองกระตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 1851 - 1976 หรือ พ.ศ. 2394 - 2519)

ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยนี้จำกัดขอบเขตระยะเวลาที่จะทำการศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1851 - 1939 (หรือ พ.ศ. 2394 - 2482) คือตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่สอง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้เขียนตั้งใจจะให้การศึกษาเรื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป เพื่อจะได้เข้าใจถึงปัญหาอย่างถ่องแท้และใช้เป็นความรู้ในการสนับสนุนหรือคัดค้านการตัดสินใจของรัฐบาลอย่างหนึ่ง กับการที่ผู้เขียนตั้งใจจะให้ผลการค้นคว้าครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการในโอกาสต่อไป ในการนำผลการศึกษามาเป็นภูมิหลัง หรือเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจในการชุกคลองกระในปัจจุบัน

ดังนั้นจึงได้ศึกษาเรื่องราวของการชุกคลองกระในปัจจุบันด้วย แต่การศึกษาเรื่องราวคลองกระในปัจจุบันนั้นจะทำแค่สังเขป เพียงเพื่อปูพื้นฐานความรู้อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป ตลอดจนเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้มาเป็นหลักในการวิเคราะห์และวิจัยที่ถูกต้องเท่านั้น

วิธีดำเนินการศึกษาและข้อมูลที่ใช้

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาแบบการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรองที่พึงหาได้ แล้วนำมาประมวลหาข้อเท็จจริงและทำการวิเคราะห์อย่างละเอียด เอกสารที่ใช้ในการวิจัยนี้มีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. หลักฐานชั้นต้น (Primary sources)
2. หลักฐานชั้นรอง (Secondary sources)

หลักฐานชั้นต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ส่วนใหญ่อาศัยหลักฐานชั้นต้นที่เป็นเอกสารทางราชการของไทย อังกฤษ และรัสเซีย บางส่วน

หลักฐานชั้นต้น ได้แก่ จดหมายเหตุ จดหมายส่วนตัว พระราชหัตถเลขา อนุทิน อุตศิวประวัติ รายงานการประชุม หนังสือพิมพ์รายวัน เอกสารทางราชการของไทยส่วนใหญ่เป็นจดหมายเหตุพระราชหัตถเลขา รายงานการประชุม เอกสารโต้ตอบทางราชการภายใน บันทึก แดงเก็บเอกสารสำคัญ ๆ ทางราชการของไทยที่พบอยู่ในงานวิจัยนี้ คือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กองบรรณาสาร กระทรวงการต่างประเทศ และหอวังวิราชู หอสมุดแห่งชาติ ซึ่งมีเอกสารชุด F.O. Siam จัดเป็นเล่มใช้ชื่อว่า Documents Relating to the Relation Between Siam and Foreign Countries

สำหรับเอกสารทางราชการของอังกฤษนั้น แดงเก็บเอกสารเหล่านี้ได้แก่ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดแห่งชาติ และอีกส่วนหนึ่งซึ่งนับได้ว่าเป็นเอกสารที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการวิจัยนี้อย่างยิ่งนั้นเป็นของ ดร.วิกรม คุ่มไพโรจน์ แห่งกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้ถ่ายเอกสารมาจาก Public Record Office

ส่วนเอกสารทางราชการของรัสเซียที่ใช้ประกอบการวิจัยนี้ เป็นเอกสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปหนังสือ ส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางการทูตและบันทึก รายงานการปฏิบัติทางราชการ และได้แปลเป็นภาษาอังกฤษเรียบร้อยแล้ว แดงเก็บเอกสาร

ที่มีค่าชุกนี้ คือ แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 หลักฐานรอง ได้แก่ บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ งานวิจัย
 ของ Institute of Southeast Asian Studies วิทยานิพนธ์ และหนังสือ
 แหล่งเก็บเอกสารดังกล่าวได้แก่ หอคำทรงราชานุภาพ ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
 และสยามสมาคม

คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้ศักราชในวิทยานิพนธ์

ศักราชที่ปรากฏในเอกสารทางราชการของไทย มีที่ใช้แตกต่างกันตามกาล
 สมัยดังนี้คือ ต้นรัชกาลที่ 5 นิยมใช้จุลศักราช ตอนปลายรัชกาลที่ 5 นิยมใช้รัตนโกสินทรศก
 และในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ใช้พุทธศักราช และถือเอาวันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้น
 ศักราชใหม่ ความแตกต่างดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดความสับสนในการใช้พุทธศักราช
 ประกอบกับเอกสารที่ผู้เขียนนำมาวิจัยนั้น ส่วนใหญ่เป็นเอกสารต่างประเทศที่ใช้คริสต์
 ศักราช เพราะฉะนั้นเพื่อความสอดคล้องต่อกันของเนื้อหาวิทยานิพนธ์และเอกสาร
 ต่าง ๆ ผู้เขียนจึงเลือกใช้คริสต์ศักราชและใส่พุทธศักราชไว้ในวงเล็บ เพื่อที่ผู้ที่
 ศึกษาจะได้มีโอกาสเปรียบเทียบเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์โลก ซึ่งจะก่อ
 ให้เกิดทัศนวิจารณ์ที่กว้างขวางและลึกซึ้งขึ้น สำหรับการแปลงศักราชดังกล่าวข้างต้น
 ให้เป็นคริสต์ศักราช ทำได้ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้ คือ

ก. จุลศักราช หรือ จ.ศ.

จ.ศ. 1244 บวก 1181 เท่ากับ 2425 ลบ 543 เท่ากับคริสต์ศักราช
 หรือ ค.ศ. 1882

ข. รัตนโกสินทรศก หรือ ร.ศ.

ร.ศ. 112 บวก 2324 เท่ากับ 2436 ลบ 543 เท่ากับ ค.ศ. 1893

ค. พุทธศักราช หรือ พ.ศ.

พ.ศ. 2479 เท่ากับ พ.ศ. 2479 ลบ 543 เท่ากับ ค.ศ. 1936

ยกเว้น พ.ศ. 2483 ซึ่งมีเพียง 8 เดือน

เกี่ยวกับอักษรย่อที่ปรากฏในเอกสารชั้นต้น การใช้อักษรย่อในเชิงอรรถ
ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการของไทย อังกฤษ และรัสเซีย มีตามลำดับดังนี้คือ

ทจธ. หมายถึง หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นสถานที่เก็บเอกสาร
ทางราชการของไทยของทุกกระทรวง โดยมีอักษรย่อจำแนกเอกสารดังนี้

ค. หมายถึง เอกสารที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ

ฉ. หมายถึง ฝรั่งเศส

กบส. กต. หมายถึง กองบรรณาสาร กระทรวงการต่างประเทศ

สดร. หมายถึง สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

F.O. หมายถึง เอกสารทางราชการของอังกฤษ ซึ่งเก็บรักษาที่

Public Record Office

P.K.D. หมายถึง เอกสารทางราชการของรัสเซีย คือ Politika
Kapitalisticicheskikh derjav ; natsionalno osvoboditelnoic
dvijenie v Yugo - vostochoi Asii (1871 - 1971)

คำอธิบายเกี่ยวกับคำ 'คอคคคกระ' และ 'คคคองกระ' คอคคคกระและคคคอง
กระเป็นชื่อที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความสับสนกับผู้ที่ศึกษาได้
เพราะฉะนั้นผู้เขียนจึงได้ทำคำอธิบายเกี่ยวกับคำว่า คอคคคกระและคคคองกระ ดังต่อไปนี้

คอคคคกระ หมายถึงบริเวณที่แคบที่สุดของคาบสมุทรมลายู อยู่ระหว่าง
จังหวัดระนองและจังหวัดชุมพร ในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ได้มีการเสนอ
โครงการชุกคคคองขึ้นที่บริเวณนี้ เพื่อเชื่อมอ่าวเบงกอลกับอ่าวไทย กลองที่ชุกที่คอคคค
กระนี้จึงได้ชื่อว่าคคคองกระ ซึ่งสอดคล้องกับชื่อคอคคคกระ

คคคองกระ เนื่องจากได้มีการสำรวจแล้วพบว่าในบริเวณคอคคคกระไม่สามารถ
ชุกคคคองได้ จึงได้มีการเสนอบริเวณใหม่สำหรับการชุกคคคอง คือ บริเวณปากถาว-บ้าน
คอน ตรัง-พัทลุง-สงขลา หรือบริเวณใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม กลองที่จะชุกขึ้นใน
บริเวณใดบริเวณหนึ่งนี้ ก็ยังเรียกว่าคคคองกระเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นคคคองกระ
ที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากจะหมายถึงคคคองที่ชุกผ่านคอคคคกระแล้ว ยัง
หมายถึงคคคองใด ๆ ที่ชุกผ่านคาบสมุทรมลายูส่วนที่เป็นของไทย เพื่อเชื่อมมหาสมุทรอินเดีย
และมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ผู้เขียนได้
คำว่า ชุกคอคคคกระตั้งแต่บทที่ 1-6 ส่วนบทที่ 7 จะใช้ว่า ชุกคคคองกระ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับเอกสารที่ ๕

เอกสารทางราชการของไทยที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับงานวิจัยนี้ คือ Document Relating to the Relations Between Siam and Foreign Countries (F.O.Siam) ซึ่งรวมจดหมายโต้ตอบ โทษเลขสั่งการ รายงานและบันทึกต่าง ๆ ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ ๔ โดยเฉพาะกับประเทศอังกฤษ ดังนั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการชุกคอคอดกระซึ่งเป็นโครงการที่สำคัญที่สุด โครงการหนึ่งที่ชาวอังกฤษเสนอให้ดำเนินการ จึงได้รับการบันทึกไว้อย่างละเอียด กล่าวได้ว่าเป็นเอกสารชุดเดียวที่ให้ประโยชน์มากที่สุด เรื่องการชุกคอคอดกระในสมัยรัชกาลที่ ๔

"จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๔" หรือที่เรียกว่า สมุดไทยคำ เส้นดินสอดขาว เนื้อเรื่องในจดหมายเหตุเป็นใบบอก ท่องตรา สารตรา คำให้การ พระบรมราชโองการ พระราชกระแส ประกาศ จดหมายโต้ตอบและบันทึกที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ เป็นเอกสารที่ให้ภาพพจน์ของประเทศไทยในสมัยนั้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการต่างประเทศ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชุกคอคอดกระที่ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๔ ที่เหลือมีอยู่เพียงมดเดียว คือ หมายเหตุ จ.ศ. 1221 แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เอกสารดังกล่าวมีความสำคัญในประเด็นที่แสดงให้เห็นท่าทีของรัฐบาลไทยที่มีต่อโครงการชุกคอคอดกระ และความสำคัญของคลองกระที่มีต่ออธิปไตยของประเทศ เมื่ออ่านประกอบกับเอกสารชุดอื่นที่ว่าด้วยเรื่องการต่างประเทศแล้ว ช่วยให้เข้าใจนโยบายของประเทศไทยในครั้งนั้นเป็นอย่างดี

ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ซึ่งได้ตีพิมพ์เป็นรูปเล่มแล้วนั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ของเมืองไทยในสมัยแห่งการเริ่มเปลี่ยนโฉมหน้าประเทศ เบื้องอารยประเทศตะวันตกในสมัยนั้นแล้ว ยังทำให้ทราบทัศนคติหรือท่าทีของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวต่างประเทศ ซึ่งนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการชุกคอคอดกระด้วย เมื่ออ่านประกอบกับจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๔ และ F.O. Siam แล้ว ช่วยให้ปัญหาการชุกคอคอดกระในปลายรัชกาลที่ ๔ กระจ่างขึ้นมาก

"จดหมายเหตุรัชกาลที่ 5 ในส่วนที่เป็นสมุดไทยคำ เส้นดินสอขาว เนื้อหาครอบคลุมสภาพเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการต่างประเทศของไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้ประโยชน์ทำนองเดียวกับจดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 แต่ในเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาการชุกคอคอดกระนั้น ที่เหลือมีอยู่ 3 มัด แต่เป็นตอนที่สำคัญที่สุด คือ พระบรมราชโองการ เรื่องชุกคอคอดเมืองกระ จ.ศ.1244 กับจดหมายและตอบเรื่องชุกคอคอดเมืองกระ จ.ศ.1244 เอกสารชุดนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความพยายามของฝรั่งเศสที่จะขอสัมปทานชุกคอคอดกระแล้ว ยังแสดงให้เห็นวิโทศบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อโครงการชุกคอดกระ ซึ่งดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของสมเด็จพระราชบิดา อันได้แก่นโยบายเพื่อความอยู่รอด (Survival Diplomacy)

สำหรับเอกสารทางราชการของอังกฤษที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยนี้อย่างมากคือ F.O. ชุด 69, 371 และ 422 (รายละเอียดอยู่ในบรรณานุกรม) กล่าวได้ว่าเอกสารทางราชการของอังกฤษดังกล่าวนี้ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ระหว่างไทยกับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ที่สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งรวบรวมจดหมายโต้ตอบ โทรเลขสั่งการ รายงาน และบันทึกข่าวยจำ ระหว่างตัวแทนอังกฤษประจำประเทศไทยกับรัฐบาลอังกฤษ รวมทั้งการติดต่อระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ของอังกฤษด้วยกันเอง และระหว่างรัฐบาลอังกฤษ ณ กรุงลอนดอนกับรัฐบาลอังกฤษที่อื่นเคียและเสตรท เซพเติลเมนต์ เอกสารดังกล่าวนี้ นอกจากจะชี้ให้เห็นท่าทีของอังกฤษในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเทศไทยแล้ว ยังรวมถึงท่าทีที่เกี่ยวกับมหาอำนาจอื่นด้วย เป็นต้นว่า ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย และญี่ปุ่น เป็นต้น ในเรื่องปัญหาการชุกคอคอดกระนั้น ถ้าขาดเอกสารชุดดังกล่าวนี้แล้ว การทำการวิจัยก็จะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

"Satow Papers" เป็นเอกสารทางราชการอังกฤษ ซึ่งรวบรวมจดหมายโต้ตอบ รายงาน โทรเลขสั่งการ และบันทึกต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและอังกฤษ ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 เอกสารชุดนี้มีลักษณะคล้ายคลึง

กับเอกสารชุด F.O. ดังกล่าวข้างต้น เมื่ออ่านเอกสารทั้งสองชุดนี้ประกอบกัน จะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวระหว่างไทยกับอังกฤษดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องปัญหาการขุดคลองคอคอดกระ ทั้งนี้เพราะเอกสารบางส่วนที่ปรากฏอยู่ใน Satow Papers ไม่ปรากฏอยู่ในเอกสารอื่นใด เพราะฉะนั้นเอกสารชุดนี้จึงมีคุณค่าต่องานวิจัยฉบับนี้มากเช่นกัน

PKD. เป็นเอกสารทางราชการรัสเซีย ซึ่งมีลักษณะเหมือน Satow Papers คือเป็นการรวบรวมจดหมายโต้ตอบ รายงาน และบันทึกต่าง ๆ ของอัครราชทูตรัสเซียประจำประเทศไทยกับรัฐบาลรัสเซียในระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เข้าใจหาที่และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซียแล้ว ยังช่วยให้เข้าใจหาที่และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมหาอำนาจอื่นด้วย เป็นตนว่า อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันและญี่ปุ่น เอกสารชุดนี้แม้ว่าจะกล่าวพาดพิงถึงปัญหาการขุดคลองกระนอยก็ตาม แต่ช่วยให้เข้าใจหาที่ของมหาอำนาจต่าง ๆ ในครั้งนั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องการขุดคลองคอคอดกระด้วย

เอกสารชั้นรองที่มีคุณค่าต่องานวิจัยนี้ ซึ่งควรพิจารณาเป็นพิเศษ ได้แก่ บทความเรื่อง "The Kra Canal Projects of 1882-1885" ของ V.G. Kiernan กล่าวได้ว่าเป็นบทความที่แสดงให้เห็นเป็นอย่างดีว่า โครงการขุดคลองคอคอดกระเป็นเรื่องระหว่างประเทศที่มีความสำคัญที่สุดในภูมิภาคนี้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งอังกฤษและฝรั่งเศสต่างพยายามอย่างเต็มความสามารถที่จะให้โครงการขุดคลองคอคอดกระเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายตน ความพยายามของมหาอำนาจทั้งสองมิได้ลดน้อยหรือยิ่งหย่อนไปกว่ากันแต่อย่างใด บทความนั้นนอกจากจะใช้หลักฐานทางราชการของอังกฤษแล้ว ยังใช้หลักฐานทางราชการของฝรั่งเศสด้วย ฉะนั้นนอกจากจะให้รายละเอียดเรื่องแนวความคิดและการตัดสินใจดำเนินการของอังกฤษและไทยแล้ว ยังช่วยให้เข้าใจหาที่และแนวความคิดของฝรั่งเศสที่มีต่อปัญหาการขุดคลองคอคอดกระด้วย

ในระยะเวลาที่ชาวโล้อแพร่ไปทั่วโลกว่า ญี่ปุ่นขอขุดคลองคอคอดกระนั้น มีการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้กันอย่างกว้างขวาง บทความที่ควรได้รับการสนใจเป็นพิเศษคือเรื่อง "The Kra Canal Fable" ของ John L. Christain สารสำคัญของบทความนี้คือ

การชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดจากการขุดคลองกระ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และยุทธศาสตร์ของไทย อังกฤษ ฝรั่งเศสและญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1936 โดยเฉพาะการชี้ให้เห็นว่าการขุดคลองกระจะทำให้สิ่งค้ำปรตองถูกระทบกระเทือน นอกจากนั้น ยังช่วยให้เข้าใจความสำคัญของคลองกระในคานยุทธศาสตร์ที่ขึ้น ในทำนองเดียวกัน บทความเรื่อง "The Kra Canal : A Suez For Japan" ของนาย William J. Ronan ซึ่งตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1938 ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์ผลดีผลเสียที่เกิดจากการขุดคลองกระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การชี้ให้เห็นว่าการขุดคลองกระไม่ทำให้สิ่งค้ำปรตองถูกระทบกระเทือนแต่อย่างใด ซึ่งเมื่ออ่านเปรียบเทียบกับบทความของ นายคริสเตียนแล้วช่วยให้เข้าใจดีขึ้นว่า คลองกระมีประโยชน์ต่อประเทศที่เกี่ยวข้อง มากน้อยเพียงใด ใครจะได้รับประโยชน์มากที่สุดและประเทศใดจะได้รับความเสียหายมากที่สุด

สำหรับหนังสือเรื่อง The New Siam in the Making ของ Sivaram ซึ่งเขียนขึ้นในช่วงเดียวกันกับสองบทความแรก สำคัญในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหา การขุดคลองคอคอดกระนั้น คือการชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลอังกฤษหันวิกฤตต่อชาวเรือญี่ปุ่น ขอขุดคลองมากเพียงไร การให้ภาพพจน์เกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่น ต่อปัญหาการขุดคอคอดกระ และประเด็นสุดท้ายเป็นการชี้ให้เห็นว่า เรื่องที่ญี่ปุ่นขอขุด คลองเป็นเพียงชาวเรือเท่านั้นเอง

โครงการขุดคลองปากลาว - บ้านดอน เสนอโดยนายนิธิพัฒน์ ชาลีจันทร์ แห่งสำนักงานการพลังงานแห่งชาติ เป็นเอกสารที่เสนอผลการสำรวจแนวขุดคลอง ข้ามภาคใต้ของไทย พร้อมด้วยรายละเอียดเรื่องโครงการขุดคลอง ปากลาว-บ้านดอน ซึ่งเป็นแนวขุดคลองที่เหมาะสมที่สุด เป็นคนว่า ลักษณะโครงการ วิชชุค ทุน และ ผลที่ได้รับ ซึ่งจะศึกษารายละเอียดของเอกสารนี้ได้ในภาคผนวก ก. เมื่ออ่าน เอกสารนี้เปรียบเทียบกับ The Kra Canal Ports Industrial Zone in Southern Thailand ของนายเซาว์ เซาว์ชัญยืน จะช่วยให้เข้าใจเรื่องราว ของการขุดคลองกระในปัจจุบันดีขึ้น

การชดเชยคชดกกับคความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเป็นงานวิจัยของ พลตรี อุทัย
วิชัยธนพัฒน์ ตำราสำคัญของงานวิจัยนี้คือ มุ่งชี้ให้เห็นว่าการชดเชยคชดกกระชั้นในปัจจุบันนี้
เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศเพียงใด ทั้งนี้โดยวิเคราะห์ผลดีและผลเสีย
ที่เกิดจากการชดเชยคชดกทั้งทางคาน เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร กล่าวคไควา
เป็นงานวิจัยที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาเรื่องปัญหาการชดเชยคชดกในปัจจุบัน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย